

Kafile Görevlileri İçin

HAC KILAVUZU

ÖNSÖZ

Bizleri yaratan, yaşatan, maddi-manevi sayısız nimetlerle donatan, Kur'an-ı Kerim'le bizi hidayete sevkeden, yüce Dinimiz İslam'a ve aziz milletimize hizmet etme şerefini bizlere bahşeden Cenab-ı Allah'a sonsuz hamd-ü senalar olsun.

İnsanlara hakkı-hakikati tebliğ eden bütün peygamberlere ve Kur'an-ı Kerim'i yaşanan bir hayata dönüştürerek bize en güzel örneği gösteren Rasul-i ekrem (s.a.v) Efendimize sonsuz salat ve selam olsun.

On binlerce vatandaşımızın, büyük bir ibadeti yerine getirmek için, İslam'ın doğduğu topraklarla, Ravzayla, Beytullahla, Arafatla buluşacağı, meşakkatli ve kutlu bir yolculukta, Rahmanın misafirlerine rehberlik etmenin heyecanını yaşıyoruz.

Yürekleri Allah ve Rasulünün sevgisi ile yanıp tutuşan mü'minler için en büyük özlem, vuslat ve heyecan olan hac, mübarek bir yolculuk, kutlu bir ibadet, büyük bir arınma mevsimi, tövbe ve dua zamanı, rahmet ve mağfiret iklimidir

Ancak bu kutsal yolculukta hedeflenen amaçlara ulaşabilmek, manevi hazzı bütün boyutlarıyla yaşayabilmek, hayata yeni ufuklar ve güzellikler katabilmek için zihnen, fikren, kalben hazır olmak gerekmektedir. Bu manada en büyük sorumluluk ise kafile başkanlarımıza, irşat görevlilerimize ve din görevlilerimize düşmektedir.

Sayırsız hikmetleri ve güzellikleri içinde barındıran hacı, fikir ve şuur boyutuyla anlama ve hakkıyla yerine getirme açısından bu ibadetin birbirini tamamlayan üç boyutunun farkında olmak önemlidir.

Birincisi bireysel boyuttur. Hac yolcusunun bizzat kendisiyle, kalbiyle ilgili yönüdür. Müminin iç dünyasına doğru yaptığı muhasebe, nedamet, tövbe, azim ve kararlılık ekseninde bir yolculuktur. Kendiyle, kalbiyle, nefsiyle, hayatıyla yüzleşmesidir. İşte, hacı mebrur kılan, günahlardan arındıran ve cenneti kazandıran müjdenin önemli bir boyutu budur. Bu manada hac ibadetinin, rehberlik ettiğimiz kardeşlerimizin kalbinde kalıcı güzellikler bırakması, kalplerini ve niyetlerini varoluş gayesi ile müstakim kılması için çalışmak, görevlilerimiz için önemli bir sorumluluktur.

İkincisi sosyal boyuttur. Zira hac, kardeşlik, dayanışma, paylaşma, hoşgörü, sabır gibi değerlerin ve güzel ahlakın tahkim edildiği bir yolculuk ve ibadettir. Nitekim mü'min elinden ve dilinden emin olunan kimsedir. Kendisi için istediğini başkası için de istemek, kendi için hoşlanmadığını kimseye reva görmemek, adeta imanın ölçüsüdür. Müminler bir tarağın dişleri gibi yan yana ve bir binanın tuğlaları gibi omuz omuza olmak zorundadır. Bunun için hacc, iman, güzel ahlak ve salih amel ile hayatın tanzim edilmesi açısından büyük bir fırsattır.

Üçüncüsü evrensel boyuttur. Hac adeta ümmetin her yıl iman ve tevhid ekseninde buluştuğu, kardeşlik kongresi ve evrensel bir şuurun yaşanmasıdır.

Hac yolcusu, Hak yolcusudur. Vatandaşlarımızın, rükün, farz, vacip vb. açılardan her yönüyle tam ve eksiksiz olarak bu ibadeti yerine getirmelerini mutlaka sağlamak ve kabilemizdeki her vatandaşımızın ibadetlerini usulüne göre yapması büyük bir titizlikle takip etmek görevlilerimiz için önemli bir sorumluluktur.

Diğer yandan, büyük oranda sembollerle öne çıkan hac ibadetinde, hacılarımızın, her sembolün arka planında var olan büyük manayı idrak etmelerini sağlamak durumundayız. Nitekim hacılarımıza rehberlik etmekle yükümlü olan görevlilerimiz, asıl ve gerçek mükâfatı Rahmanın misafirlerine hizmet etmekle kazanacaktır.

Hem dinen hem de yasal olarak milletimizin dini hayatına rehberlik etmekle sorumlu olan bizler için hac, tebliğ açısından en büyük imkândır. Yormadan, usandırmadan hac süresinin tamamını tebliğ ve bilgi için fırsata çevirmeliyiz. Bunun için öncelikle başta kabile başkanları olmak üzere bütün görevlilerimiz, kendine özel hazırlık yapmalı, bilgilerini gözden geçirmeli, yeni okumalar yapmalıdır. İrşad ve tebliğde hikmet, güzel söz, nezaket, sabır, anlayış gibi nebevi metodun bütün inceliklerine ve ilkelerine riayet edilmelidir.

Böylece akli, idraki ve kalbiyle mutmain olan hacılarımız, dillerinde Allah'a teslimiyetin yankısı, gözlerinde O'na layık bir kul olabilmenin pırıltıları ile arınmış; gönülleri iman, ihsan, takva ve sabırla tezyin olmuş, kalpleri her türlü nifak ve günahların gireme-

yeceği bir harem bölgesi kılınmış, örnek ve önder müminler olarak evlerine dönecektir.

Özellikle hac organizasyonunda daha önce görev alan kardeşlerimiz için en büyük tehlike, bu vazifenin sıradanlaşması riskidir. Dolayısıyla daha önce kaç defa aynı görevi yapmış olursak olalım, ilk seferki heyecanı, dikkati, titizliği asla elden bırakmamak gerekir.

Grup görevlilerimiz başta olmak üzere beraber çalıştığımız bütün ekip arkadaşlarımıza karşı samimi niyet ve gayretle; motive ve rehberlik edici bir tutum takınarak koordinasyon ve iletişim içinde olmak hem zorluklarımızı kolaylaştıracak hem de manevi açıdan bereketli bir ibadet ortamı oluşturacaktır.

Özellikle, hac yolcularının ibadetlerini eksiksiz yapmaları ve organizasyonunun başarılı olması açısından büyük sorumluluk taşıyan kabile başkanı, organizasyonu idare eden bir lider, İslam'ı anlatan bir tebliğci, Allah'ın misafirlerine hizmet eden bir gönül eridir.

Bu vesileyle hac organizasyonunun her kademesinde görev alan bütün kardeşlerimizin, hizmetlerinin kolay ve bereketli geçmesini diliyor, emek ve gayretlerinin salih amel olarak en güzel şekilde karşılık bulmasını, bütün hacılarımızla beraber sıhhat ve afiyet içinde geri dönmelerini Cenab-ı Hakk'tan niyaz ediyorum.

Prof. Dr. Ali ERBAŞ
Diyanet İşleri Başkanı

I.YOLCULUK ÖNCESİ TÜRKİYE'DE

A) ÖN HAZIRLIK

1. Yolculuğa bedenen hazırlanmalı, sağlığa özen göstermelidir.
2. Yolculuğa manen hazırlanmalı, 'başkalarının manevi dünyasını imar etme' çabası öncesinde kendini mamur etme gayreti içerisinde olmalıdır.
3. Yolculuğa kalben hazırlanmalı, niyetinde samimi ve hasbi olma hassasiyeti göstermelidir. Her bir görevlimizce, yürüteceği hizmetin dünya hesabıyla değil, gönülden ve sevda ile yapılacak bir hizmet olduğu unutulmamalıdır. İtikadî, ahlaki ve ameli konularda titiz olunmalı, ruhun safiyetini bozan tavır ve duygulardan uzak durulmalıdır.
4. Hac ibadeti konusunda bilgi ve donanım artırılmalıdır. Özellikle Başkanlığımız yayınlarından "Hac Yolcusu Rehberi", "Hac İlmihali", "Haccı Anlamak", "Kutsal Topraklar Rehberi", "Hz. Peygamber'in İzinde", "Hac Yolcuları Eğitim Programı", "Kafile Görevlileri İçin Hac Kılavuzu", "Hac İrşat Görevlileri İçin Örnek Metinler",

“Görevliler İçin Pratik Arapça Rehberi”, “Kutsal İklimde Dua”, Tavaf ve Sa’y Duaları adlı eserler dikkatlice okunmalı ve yolculuk boyunca yanında bulundurulmalıdır. Ayrıca <http://hacveumre.diyamet.gov.tr/web> sayfasındaki “Hac ve Umre Rehberi” bölümünde yer alan bilgilerden de yararlanılmalıdır.

5. Hac tecrübesi bulunan din görevlileri ile istişare edilerek tecrübelerinden istifade edilmelidir.
6. Haremeyn’de ikamet adabı bilinmeli ve buna özenle riayet edilmelidir.

B) KAFİLE VE GRUP DÜZENİ OLUŞTUĞUNDA

1. Hac görevlendirme onayı tebellüğ edildiğinde din görevlileri ve bayan irşat görevlileri kfile başkanları ile irtibata geçmeli, iletişim bilgileri karşılıklı olarak verilmelidir.
2. Her bir din görevlisi tarafından, listeler ele geçer geçmez -uçuş programı henüz netleşmemiş olsa bile- grupta bulunan hac yolcuları aranmalıdır. Yolcuların ‘Bizimle ilgilenilmiyor, Bize bilgi verilmiyor’

şeklinde düşünmesine, telaşlanmasına fırsat verilmemelidir.

3. İlk telefon görüşmesinde kendisini tanıtır, grubunun din görevlisi olduğunu ve yolculuk boyunca birlikte olacaklarını ifade etmeli; irtibat bilgilerini vererek program netleştikçe kendilerini arayıp bilgilendireceğini söylemelidir.
4. Özellikle gerek telefonla gerekse yüz yüze yapılan ilk görüşmede, kendinden emin ve kararlı bir görüntü verilmeli; yolcuların zihninde görevlinin pasif, tecrübesiz ve bilgi açısından yetersiz olduğu şeklinde bir imaj oluşturulmamalıdır.
5. Gruptaki hac yolcuları aranırken liste üzerinde kodlamalar yapılarak birlikte olanlar belirlenmeli, yakınları ayrı grupta olanlar varsa bunların bir araya gelmesine yardımcı olunmalıdır. Otobüs ve oda yerleşimlerinde de bu kodlardan yararlanılarak birliktelikler sağlanmalıdır.
6. Kafile başkanının talimatları çerçevesinde kafile olarak sevk ve idareyi kolaylaştıracak flama, tabela ve ses cihazı gibi ekipmanlar hazırlanmalıdır.

7. Kafile başkanları, din görevlileri ve bayan irşat görevlileri, müftülüklerde hac yolcularına yönelik düzenlenen “Hac Hazırlık Kursları” hala devam ediyorsa, bu kurslara iştirak ederek hacılarıyla diyalog kurmalıdır.
8. Her kafile başkanı, “Hac Hazırlık Kurslarının” haricinde, din görevlileri ve bayan irşat görevlisinin de katılacağı en az iki defa kafilesine yönelik “Tanışma ve Bilgilendirme Toplantısı” düzenlemelidir.
9. Toplantılarda ele alınacak konular, metot ve kaynaklar hususunda “Hac Yolcuları Eğitim Programından” istifade edilmeli; kafile başkanı ve din görevlileri bu toplantılarda bayan irşat görevlisinin kafiledeki bayan yolcularla bir araya gelmesine ve özel konularda onları bilgilendirmesine imkân sağlamalıdır.
10. Yolcular; “Yurt Dışı Çıkış Harcının” yatırılması ve dekontun yanlarında bulundurulması, aşıların yaptırılması ve aşı kartının yanlarında bulundurulması, havalimanında toplanma yeri, saati vb. konularda mutlaka önceden bilgilendirilmelidir.

11. Kafile başkanlarınca, “Kafile Başkanları Toplantısında” verilen talimatlar, din görevlileri ve bayan irşat görevlisi ile paylaşılmalıdır.
12. Her aşamada iletişim ve koordinasyon halinde olunmalı; kafile başkanının sevk ve idaresinde, Hac ve Umre Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile Mekke ve Medine Ekip Başkanlıklarının talimatları doğrultusunda hareket edilmelidir.

C) BAŞKANLIKTA VE HAVALİMANI ÖNCESİNDE

1. Başkanlıktan pasaport, kimlik kartı, uçak bileti vs. teslim alınırken bunların yolcuya ait olup olmadığı, herhangi bir eksikliğin bulunup bulunmadığı kontrol edilmelidir.
2. Havalimanlarında çıkabilecek sorunlara karşı Mekke, Medine ve Cidde'deki Koordinasyon ve Havalimanı Ekiplerinin irtibat telefonları alınmalıdır.
3. Yolcuların intikallerde kafile ve gruplarını tanıyabilmeleri için 40x25 cm ebadında “Kafile Tanıtım Levhaları” hazırlanmalıdır. Örnek: DİYANET (ODA TERCİHLİ) İSTANBUL 27. KAFİLE 6. GRUP gibi.

4. Ayrıca otobüslerin ön camlarına asılmak üzere A4 kâğıt boyutunda “Otobüs Tanıtma Levhaları” hazırlanmalıdır. Örnek: İSTANBUL 27. KAFİLE 6. GRUP Din Görevlisi: İBRAHİM ORUÇ gibi.
5. Havalimanına hareket etmeden önce gerekli kırtasiye malzemeleri (fosforlu, renkli kalem, zımba, zımba teli, yeterli miktarda kalem, dosya kâğıdı, kafiye tanıtım levhası, megafon, pil, pasaportlar için kalın lastik, kafiye ve oda yerleşim listesi fotokopileri vs.) temin edilmelidir. Ayrıca havalimanında yolculara pasaport, bilet vb. malzemelerin poşet torba içerisinde dağıtılması kolaylık sağlayacaktır.
6. Oda numaraları belirlenmiş ise kimlik kartlarının arkasına numaralar yapıştırılmalı, gidiş kartları doldurulup pasaportların arasına konulmalıdır.
7. Hareketten bir gün önce yolcular tek tek aranıp durumları sorulmalı; uçuş saati ve buluşma noktası hatırlatılmalı, iletişim telefonu verilmelidir.

D) HAVALİMANINDA

1. Kafiye başkanı, din görevlileri ve bayan irşat görevlisi, uçağın hareket saatinden

en az 5, hac yolcuları ise en az 4 saat önce havalimanında hazır olmalıdır. Farklı şehirlerden otobüs ile gelecek yolculara da havalimanında bulunacakları saate riayet etmeleri hatırlatılmalıdır.

2. Uçakla başka illerden gelecek yolculara nüfus cüzdanlarını ibraz ederek bilet ve kombine bagaj işlemlerini yaptırabilecekleri bilgisi verilmeli; kafilenin havalimanındaki buluşma saati ve yeri söylenmelidir.
3. Havalimanına gelindiğinde havalimanı ekibiyle iletişime geçilmelidir.
4. Kafile görevlileri, kafile flaması/tabelası rahatlıkla görünür bir şekilde, önceden belirlenen toplanma noktasında hazır bulunmalıdır.
5. Bekleme esnasında kafile başkanı ya da görevlendireceği bir görevli ihrama giriş, niyet, telbiye, havalimanında yapılacak işlemler vb. konularda bir sunum yaparak yolcuları bilgilendirmelidir.
6. Kafile toplandığında, her bir din görevlisi listeden yoklama yapmalı; gelmeyenleri tespit edip telefonla arayarak gecikmemeleri için uyarıda bulunmalıdır.

7. Yoklamadan sonra tecrübeli bir din görevlisi uçağın kalkacağı dış hatlar terminaline yönlendirilmeli, en az bir din görevlisi geç kalanları havalimanı girişinde beklemeli; bütün yolcular havalimanına giriş yaptıktan sonra uçağın kalkacağı dış hatlar terminaline geçiş yapılmalıdır.
8. Hac yolcularının otel ve oda numaraları biliniyorsa bu numara ve isimler Başkanlıktan verilen etiketlere yazılması; etiketlerin de bagajların üzerine asılması sağlanmalıdır.
9. Pasaport kontrolüne girmeden önce kimlik kartları ve pasaportlar dağıtılmalı, dağıtım esnasında çıkabilecek muhtemel karışıklıklara karşı dikkatli olunmalıdır.
10. Biletlerin Check-in işlemlerinin yapılması sağlanmalıdır.
11. Bilet ve bagaj işlemlerini yakınlar birlikte yaptırmalı; yakınlık durumları yetkililere hatırlatılmalıdır.
12. Bagajların uçağa eksiksiz verildiğinden emin olunmalıdır.
13. Yolculara, katile ili ve katile numarası, gidecekleri otel adı, görevlinin Suudi

Arabistan' da kullanacağı cep telefon numarası kayıt ettirilmelidir. Bu bilgiler, kartvizit şeklinde basılarak dağıtılabileceği gibi kimlik kartlarının arkasına uygun bir şekilde de yapıştırılabilir.

14. Yolcuların aşı kartının, yurt dışı çıkış harç dekontunun yanlarında olup olmadığı kontrol edilmeli; yolcular aşı, boarding (uçuş kartı), bagaj ve 5'li kartlarını düşürmemeleri, biletler ile birlikte bütün evraklarını özenle korumaları gerektiği konusunda uyarılmalıdır.
15. Yurtdışı çıkış harçlarını yatırmayanlar varsa, harçlarını yatırıp dekontlarını pasaportların içine koymaları sağlanmalıdır.
16. Suudi Arabistan'a giriş kartları kontrol edilmeli, kartların doldurulmasına yardımcı olunmalıdır.
17. Uçağa binmeden önce temel ihtiyaçların giderilebileceği mahaller gösterilmelidir.
18. Namaz vakitlerine dikkat edilmeli, yolcuların namazlarını eda etmelerine imkân oluşturulmalıdır.
19. İlk önce Mekke'ye gidilecekse erkeklerin

ihram kıyafetlerini giymeleri sağlanmalıdır. Şayet kerahet vakti değilse ihram namazı kılmaları tavsiye edilmeli; daha sonra telbiye getirtilerek temettü haccı yapacak olanların umreye, ifrat haccı yapacak olanların hacca, kıran haccı yapacak olanların ise umre ve hacca birlikte niyet etmeleri sağlanmalıdır.

20. Niyet etmeden önce kafiledeki bayan irşat görevlisinin hanımlarla ayrı bir görüşme yapmasına ve onları özel durumları ile ilgili olarak bilgilendirmesine imkân verilmelidir.

21. Tecrübeli bir görevli ilk olarak işlemlerini yaptırıp, çıkış salonuna gitmeli ve yolcular çıkış salonuna yönlendirilmeli; görevliler kafilenin başında, ortasında ve sonunda olmak üzere birbirleriyle koordineli bir halde çıkış işlemlerini tamamlamalıdır.

22. Tecrübeli bir görevli önden uçağa binerek kabin amiri ile iletişime geçmelidir. Bu görevli, yolcuların yerleştirilmesinde kabin görevlilerine yardımcı olmalı, yolculara sükûnet içinde uçağa binmelerini ve yaşlılara öncelik tanıyarak yardımcı olmalarını telkin etmelidir.

23. Tüm yolcuların uçağa bindiğinden emin olunmalıdır.

24. Herhangi bir sebeple havalimanına gelmeyenlerin pasaport ve diğer evrakları kesinlikle uçağa alınmamalı, bunlar havalimanı ekibi görevlilerine mutlaka teslim edilmelidir.
25. Yolcular, havalimanında el bagajı ve eşya unutmamaları konusunda uyarılmalıdır.

E) UÇAKTA

1. Boarding işlemleri bazen topluca yapılmaktadır. Bu durumda koltuk numaralarına göre değil de kabin görevlilerinin yönlendirmelerine göre yerleşim yapılmaktadır. Yakınların birlikte uçağa binmeleri, gerektiğinde koltuk değişimi yaparak yakınların birlikte oturmalarına yardımcı olmaları yolculara hatırlatılmalıdır.
2. Uçağın kalkmasından ve ikramdan sonra sefer duası okunmalı, kabile başkanının koordinesinde kısa bir irşat programı yapılmalıdır.
3. İnişten sonra havalimanının farklı noktalarında birkaç kez pasaport kontrolü, vize kontrolü, giriş kartı ve aşı kartı kontrolü vb. işlemlerin yapılacağı,

bazen farklı sebeplerle 4-5 saati bulan bekleme süreleri olabileceği hac yolcularına bildirilmeli; yolcular bu duruma zihnen hazır hale getirilmelidir.

4. Biletler toplanmalıdır.
5. Din görevlileri ve bayan irşat görevlisi kabin ekibinin görevlerini engellemek kaydı ile hac yolcularını dolaşım hayırlı yolculuklar dilemeli, hal ve hatırlarını sormalıdır.
6. Uçaktan inişlerin sükûnet içerisinde olması için kabin görevlilerine yardımcı olunmalı; yaşlılara ve çocuklu bayanlara öncelik tanınmalıdır.
7. El bagajlarının unutulmaması uyarısında bulunulmalı, bir görevli kontrol amacı ile uçaktan en son inmelidir.

II. YOLCULUK ESNASINDA SUUDİ ARABİSTAN'DA

A) MEDİNE VEYA CİDDE HAVALİMA NINDA

1. Yolcuların büyük bir kısmının ilk defa uluslararası bir seyahate çıktıkları,

bulunulan ortamlarda konuşulanları ve tabelaları anlamadıkları, bu sebeple gereksiz yere telaş ve heyecan içerisinde bulunabilecekleri hiçbir zaman unutulmamalıdır. Her aşamada yolcuların soruları cevaplandırılmalı, sabırla hareket edilmelidir.

2. Yolculara giriş kartlarının tamam olup olmadığı hatırlatılmalı; eksiği olan varsa tamamlanmalıdır.
3. Pasaport kontrolünde ve geçişlerde yaşlılara öncelik tanınmalıdır.
4. Kafileden ilk giriş yapan yolcu ile birlikte tecrübeli bir görevliye giriş yaptırılmalı, bir görevli bagaj salonunda gerekli yönlendirmeyi yapmalıdır. İkinci görevli ise karşılama ekibiyle temasa geçip yolcuları otobüslere yönlendirmeli; başka bir görevli ise kafilenin en sonunda bekleyerek giriş yapmayan yolcu olup olmadığını, el bagajı veya eşya unutulup unutulmadığını kontrol etmelidir.
5. Pasaport kontrol ve giriş işlemlerinin zaman alabileceği hatırlatılarak hac yolcularının sabırlı olmaları tavsiye edilmelidir. İşlemlerin uzaması

durumunda otobüslerin hazır olacağı saat ilan edilmeli, temel ihtiyaçlar için yerler gösterilmelidir. Yolcular; nerede, niçin ve ne kadar bekleyecekleri konusunda bilgilendirilmelidir.

6. Beklemenin uzun süreceği durumlarda irşat imkânları aranmalı; vakitler en güzel ve verimli bir şekilde değerlendirilmelidir.
7. Hac yolcularının eşyalarının tam olarak uçaktan çıkıp çıkmadığı tespit edilmeli, eksik olan eşya varsa tutanak tutulmadan kesinlikle salondan çıkış yapılmamalıdır.
8. Havalimanında kontrollerin ardından pasaportların Suudi yetkililerce toplanacağı; Medine’de doğrudan mektep yetkilileri tarafından teslim alınacağı, Mekke’de ise otobüs şoförlerine zimmetle teslim edilip şoförler tarafından mekteplere ulaştırılacağı bilinmelidir.

B) CİDDE HAVALİMANINDAN MEKKE’YE YOLCULUK ESNASINDA

1. Otobüslerin firma adı, plakaları ve şoförlerin isimleri not edilmeli ve her

gurubun mümkünse bölünmeden bir otobüse binmesi sağlanmalıdır.

2. Kafiledeki yolcu sayısı dikkate alınarak grup sayısından az otobüs verildiği takdirde; her intikalde farklı gruplar bölünmeli, grubu bölünen din görevlisi organizasyonu zor duruma düşürmemelidir.
3. Bir gruptaki yolcu eşyalarının buldukları otobüse sığmaması halinde, kafileye ait diğer otobüslere eşyaların yüklenmesinin mahzurlu olmayacağı hatırlatılmalıdır.
4. Listedeki isim yoklaması yapılarak eksik yolcu olup olmadığı tespit edildikten sonra hareket edilmelidir.
5. Mekke'ye yolculuk esnasında ihram yasakları hakkında bilgi verilmeli, yolcular dua ve ibadete teşvik edilmeli; telbiye, tekbir, tehlil ve salâvat tekrar ettirilmelidir.
6. Harem bölgesine girerken Mekke'ye giriş duası okunmalı ve Harem bölgesinin anlam ve önemi kısaca özetlenmelidir.
7. Mekke'ye yaklaşıldığında otel oda numaraları teyit edilmeli, otele yerleşimle

ilgili sorun ve gecikmelerin yaşanabileceği hatırlatılıp sabır telkin edilmelidir.

8. Oteller ile ilgili genel kurallar hatırlatılmalı; odaların temiz tutulması, dışarıya çıkıldığında su ve elektriklerin açık bırakılmaması, çöplerin açıkta bırakılmaması gibi hususlarda uyarılar yapılmalıdır.
9. Otel tiplerinde oda servisi yapıldığından olumsuz bir durumla karşılaşmamak için kapı kartlarının “Rahatsız etmeyin”, “Odamı temizleyin” şeklinde kullanılması veya kapının içeriden kilitlemesi söylenmeli; odadaki buz dolaptan tüketilen veya sipariş verilen yiyecek ve içeceklerin ücretlerinin çıkış yaparken resepsiyon görevlisi tarafından tahsil edileceği hatırlatılmalıdır.
10. Oda tercihli konaklama tipinde oda servisi olmadığı, gerektiğinde kat görevlisinden oda temizliği ve çarşaf değişiminin talep edilmesi gerektiği hatırlatılmalıdır.
11. Mekke’ye girerken, gidilecek mektep numarası öğrenilerek mürşid ve şoföre yardımcı olunmalı; pasaport işlemlerinin yapılacağı ilgili mektebe varıldığında işlemlerin bir an önce bitmesi için

yetkililere yardımcı olunmalı, mektepte bekleyen Koordinasyon ve İskân Ekibi görevlileri ile irtibata geçilerek bunların rehberliğinde otele gidilmelidir.

12. Mekke'de; ezandan 30 dakika öncesi ile namazdan 30 dakika sonrasına kadar olan zaman diliminde Merkeziye bölgesinde yer alan otellere, otobüs geçişlerine izin verilmediği dikkate alınmalıdır.

C) OTELE YERLEŞME ve İLK UMRE

1. Yolcular otobüslerin otele geliş sırasına göre otobüsten indirilmelidir.
2. İzdihama sebep olmamak için otobüsler boşaldıkça diğer otobüslerin otel önüne yaklaşması sağlanmalı, sırası gelmeyen otobüsten yolcu indirilmemelidir.
3. Boşalan otobüslerde el bagajı veya eşya bırakılmadığı kontrol edilmelidir.
4. Yerleşme, kısa istirahat, ibadet ve yemek saati dikkate alınarak, Harem'e ilk umreye gidiş için bir zaman belirlenmeli; belirlenen zaman hac yolcularına mümkünse otobüslerden inmeden ya da odalara geçmeden ilan edilmelidir.

5. Asansörleri öncelikle yaşlı ve bayan yolcuların kullanması teşvik edilmelidir.
6. Görevliler, kafilenin tamamı odalarına yerleşmeden kesinlikle odalarına çıkmamalıdır.
7. Kafilenin kaldığı otel Harem'e uzaksa, Servis Ekip Başkanlığı ile irtibata geçilip otobüs talep edilerek kafile ya da grup düzeni halinde Harem'e hareket edilmelidir.
8. İlk umre için Harem'e gitmeden önce, mutlaka otel adresi ve telefon numaralarının yer aldığı otel kartları hac yolcularına dağıtılmalıdır. Otelde kimsenin bırakılmadığından emin olunmalıdır.
9. Otelden Harem'e telbiye ve tekbir getirerek hareket edilmeli, yol güvenliğine dikkat edilmelidir.
10. Yolculara, Mescid-i Haram'a servisle gidilecek ise gidiş ve gelişlerde hangi servisin kullanılacağı; yürüyerek gidilecek ise güzergah ve işaretler hatırlatılmalıdır. Otel-Harem güzergâhında kaybolma ihtimaline karşı belirli noktalar tespit edilerek hacı adaylarına yol bilgisi verilmelidir.

11. Kafile başkanı Harem'e girmeden önce kafileyi uygun bir yerde toplamalı, gruptan kopma ve kaybolma ihtimaline karşı, Harem'den çıkışın hangi kapıdan yapılacağı ve buluşma noktasının neresi olacağı, umre için nasıl hareket edileceği aşama aşama anlatılmalıdır.
12. Hac yolcularına niyetin önemi, Harem ikliminin nezaket ve edebi vurgulanmalı; duaların içtenliğine dikkat çekilerek Kâbe'de ibadetin fazileti ve Yüce Allah'a kul olmanın hazzı, samimi bir duanın bereketi, nasuh bir tövbenin önemi anlatılmalıdır. Tavaf adabı kısaca hatırlatılarak erkekler ihram örtülerini ıztıba konumuna getirmelidir.
13. Ayrıca; Harem'e sağ ayak ile adım atılması, sükûnet ve edebîn asla ihmal edilmemesi, yüksek ses ile konuşulmaması, zikir, dua ve ibadet dışında hiçbir şey ile meşgul olunmaması, ayakkabı ve terliklerin bir poşet içinde özenle taşınması, yer bulmak için kimsenin rahatsız edilmemesi, zaruret olmadıkça cep telefonu ile görüşmenin yapılmaması, Harem'den çıkarken sol adıyla çıkılması gibi hususlar da hatırlatılmalıdır.

14. Kâbe’de kaybolma veya gruptan kopma durumlarında buluşma yeri tespit edilmelidir.
15. Kâbe net bir şekilde görülecek noktaya gelindiğinde telbiye kesilmelidir, uygun bir yerde “Kâbe Görününce Okunacak Dua” din görevlisi tarafından okunmalıdır.
16. Kâbe’yi ilk defa görenlerin duasının müstecap olacağı hususu vurgulanmalı; özel dua etmek isteyenlerin olacağı dikkate alınarak acele edilmemeli, onlara bu önemli zamanı doyasıya yaşamaları için fırsat verilmelidir.
17. Hac yolcularının çoğunluğu temettu haccı yapacağı için umre tavafına niyet ettirilmeli; tavaf, yaşlı ve hastalar dikkate alınarak acele etmeden yaptırılmalıdır.
18. Temettü haccı dışında bir hac yapacak yolcu varsa onların farklı olarak uygulayacakları hususlar kendilerine hatırlatılmalıdır.
19. Yürüyemeyecek durumda olanlar için bir görevli nezaretinde tekerlekli sandalye kiralanabilir ya da onlar otelde bırakılıp daha sonra uygun bir vakitte ayrıca umre yapmak üzere Harem’e getirilir.

20. Tavaf esnasında -grup bütünlüğünü korumak amacıyla bile olsa- başkalarına eziyet verici davranışlardan uzak durulmalıdır.
21. Tavaf bittiğinde tavaf namazı izdiham oluşturmayacak en uygun yerde eda edilmeli; kalabalıkta tavafı engelleyecek şekilde Makam-ı İbrahim'in yakınında kılma hususunda ısrarcı olunmamalıdır.
22. Hac yolcularına tavaftan sonra zemzem içme ve dinlenme fırsatı verilmeli, mümkünse zemzem içerken okunacak dua topluca okunmalıdır.
23. Zemzemden sonra sa'y yapmak için topluca Safa'ya doğru hareket edilmelidir. Sa'y için niyet yaptırılmalı ve sa'y usulüncce yaptırılıp tamamlanınca Merve'de birlikte dua yapılmalıdır. İfa edilen umre ibadetinden dolayı Yüce Allah'a hamd edilmeli, ziyaretçilere ibadetin kabulü için birbirlerine dua etmeleri ve tebrikleşmeleri tavsiye edilmelidir.
24. Temettü haccı yapan ve umresini tamamlamış hac yolcularına ihramdan çıkmaları için saçlarını kesmeleri; İfrat ve Kıran Haccı yapanlara saçlarını kesmemeleri ve ihramda kalmaya devam etmeleri gerektiği hatırlatılmalıdır.

25. Umre ibadetinden sonra, grup halinde otele dönüş yapılmalı, kaybolan ya da umresini tamamlamayan olup olmadığı kontrol edilmelidir.

D) MEKKE GÜNLERİNDE

1. Kafile Başkanı, Umre tamamlandıktan sonra ve bundan sonra her gün <http://hacumre.diyamet.gov.tr/> linkinde bulunan Programlar kısmından Kafile Takip Programı üzerinden kafilesi ile alakalı vukuatları, hastalık vb. acil durumları ve kafile ile birlikte yapılan gezi, irşat vb. programlarının da sisteme girişini yapmalıdır. Kafile başkanlarının, mümkün olan en kısa süre içerisinde Fetva ve İrşat Ekibi ile irtibata geçmek sûretiyle kafileleri için hazırlanan irşat programlarını takip ederek, irşat programını hacılara önceden duyurması ve bu programlara tüm hacıların katılımı için azami gayret göstermelidir.
2. Kafile başkanı varsa otelde bulunan diğer kafile başkanları ile de istişare ederek din görevlilerinin nöbet çizelgesinin, bayan irşat görevlilerinin de fetva nöbet çizelgesinin oluşturulmasını sağlamalı ve nöbetlerin takibini yapmalıdır.
3. Harem'e gidemeyen yolcular için beş vakit namazın otel mescidinde mutlaka din görevlilerimizin imametinde cemaatle kılınması sağlanmalı; gerekirse bu hususta da ayrı bir nöbet çizelgesi oluşturulmalıdır.

4. Görevli oda ve telefon numaraları, nöbet çizelgesi, yolcuların görebileceği ve takip edebileceği şekilde ilan panosuna asılmalı, otel nöbetlerine hassasiyet gösterilmelidir.
5. Din görevlileri gerekirse tek tek sormak suretiyle yolcuların umre menasiki ile ilgili eksikliklerini ve ceza durumlarını tespit etmelidir.
6. Uygun bir zamanda uçak biletleri tasnif edilmeli, biletini teslim etmeyenlerden uçak biletleri alınmalıdır.
7. Kafile başkanı, din görevlileri ve bayan irşat görevlisi birlikte bir toplantı yaparak kafilenin Mekke programını belirlemeli; program ilan panosuna asılmalı, yapılacak ilk irşat toplantısında da ilan edilmeli ve gerektiği durumlarda değişiklik yapılabileceği söylenmelidir.
8. Kafilenin Mekke'ye geliş, Arafat'a çıkış ve Mekke'den ayrılış tarihleri dikkate alınarak Hanefi ve Şafii mezheplerine göre seferilik durumu netleştirilmeli ve yolcular bu konuda bilgilendirilmelidir.
9. Kutsal iklimde geçirilen günler eğitim ve irşat için her zaman bir fırsata

dönüştürülmeli, hac yolcularına faydalı olabilmek için mesai üstü bir gayret sarf edilmelidir. Irşat programları için yalnızca otel salonları değil, yolculuk esnasında her an, hac ibadeti esnasındaki bütün fırsatlar değerlendirilerek hac yolcularına dini telkin ve nasihatte bulunulmalıdır.

10. Gerek toplu irşat programlarında gerekse bayan irşat görevlisinin bayanlara yönelik düzenleyeceği özel irşat programlarında “Hac Yolcuları Eğitim Programı” esas alınmalıdır.
11. Her gün arzu edenler için din görevlilerinin rehberliğinde toplu tavaf yapılmalıdır.
12. Uygun olan bir günde Peygamberimizin doğduğu evin bulunduğu yer, Mescid-i Cin ve Mualla Kabristanı ziyaret edilmelidir. Bu ziyaretler esnasında bugün sahip olduğumuz insanî değerlerin bize kadar ulaşmasında ve İslâm nimetine nail olmamızda, tahammül güçlerini aşan nice sıkıntılara ve acılara büyük bir fedakârlık, azim ve sebatla dayanan ilk Müslümanların büyük paylarının olduğu ve Hz. Hatice Validemizin fedakârlığı anlatılmalıdır.

13. Kafile başkanı, din görevlileri ve bayan irşat görevlisi yemek saatlerinde yemek salonunda bulunmalı, hac yolcularına ihtiyaç ya da şikâyetlerinin olup olmadığı sorulmalıdır.
14. Yolcular zaman zaman odalarında ziyaret edilmeli; otel, oda, yemek, servis vb. ile ilgili problem olup olmadığı araştırılmalıdır.
15. Bayan irşat görevlisinin hanımlara karşı görevini yerine getirebilmesi, onlara özel programlar düzenleyebilmesi için kafile başkanı ve din görevlileri yardımcı olmalıdır.
16. İrşat programlarında;

Yolcuların güneşte kalmamaları, yemekleri israf etmemeleri ve hırsızlık olaylarına karşı tedbirli olmaları,

İlan panosunu günlük takip etmeleri,

Mekke-i Mükerreme'nin ve Harem'de namaz kılmanın fazileti ve Mekke-i Mükerreme' de ikamet adabı,

Mekke günlerinde ibadet, zikir ve dua ile meşgul olmaları,

Kazaya kalmış namazlar varsa, bu kutlu mekânda olabildiğince bu namazlarını kaza etmeye gayret etmeleri,

Kur'an okuma, öğrenme, hatim indirme,

Ve benzeri hususlar sıkça hatırlatılmalıdır.

17. Bütün programlarda belirtilen zamanda başlatıp bitirmeye, randevulara sadık kalmaya dikkat edilmelidir. Konuşmalar çok fazla uzun olmamalı, programlarda kaside ve ilahilere de yer verilmelidir.

18. Özellikle bayan irşat görevlisi, Yasin, mukabele, hatim duası vb. irşat faaliyetleri düzenlemelidir.

19. Fetva ve İrşat Ekibinin göndereceği hatip ve okuyucular marifetiyle icra edilecek irşat programlarına katılım hususunda hassasiyet gösterilmeli, tüm yolcuların ve görevlilerin orada hazır bulunmaları temin edilmelidir. Ses sistemi, salon durumu vs. önceden kontrol edilmeli, misafir hocalar bir görevli tarafından kapıda karşılanıp ikramda bulunulmalı, dinleyiciler hazır olunca refakat edilerek salona geçilmelidir.

20. Din görevlileri Bölge Sorumluluğu ile irtibatlı olarak uygun bir zamanda pasaport kontrolü için mektebe gitmeli; ayrıca Türkiye' ye dönüşe birkaç gün kala havayolları bürosuna giderek bilet kontrolü ve teyidi yapmalıdır.

F) MEKKE ZİYARET YERLERİNDE

1. Daha önce ilan panosuna asılan gezi programı, bir gün öncesinden kahvaltı veya akşam yemeğinde tekrar hatırlatılmalıdır.
2. Otobüsler gelmeden ve hareket saatinden önce görevliler otel girişinde hazır olmalıdır.
3. Yolculukta lazım olacak kitap, irşat notları, megafon, pil gibi gerekli malzemeler kontrol edilmelidir.
4. Otobüsler geldiğinde grup numaraları hemen otobüslere asılmalıdır.
5. Kafile, otobüslerin gelme vaktinden önce otel lobisinde hazır bekletilmelidir.
6. Otobüs firması, numarası, plakası, şoförlerin isimleri not alınmalıdır.

7. Hac yolcuları binecekleri otobüslere görevlilerce yönlendirilmelidir.
8. Yoklama yapılmalı, gelmemiş olanlar tespit edilmeli, ziyarete katılım sağlanmalı, katılmayanların katılmama sebebi öğrenilmelidir.
9. Yolculara, gezi esnasında kaybolma veya kafiye kaybetme durumunda telaşa kapılmadan kendi din görevlilerinin veya kimlik kartlarının arkasındaki telefon numarasından yetkililerin aranması ya da herhangi bir Türk kafilesine katılıp gezi programına devam edilebileceği hatırlatılmalıdır.
10. Ziyarete Sevr Dağından başlanılmalıdır.
11. Gezi esnasında birlikte hareket edilebilmesi amacıyla din görevlileri kafiye başkanına zaman zaman telefonla rapor vermelidir.
12. Sevr'e varıldığında, otobüsler imkânlar ölçüsünde birbirine yakın park ettirilmeli, yol emniyeti alındıktan sonra ziyaretçiler araçtan indirilmeli ve uygun bir yerde toplanarak mekân hakkında bilgilendirme yapılmalıdır.

13. Ziyaretçiler otobüslere yönlendirilip sayım yapıldıktan sonra Arafat'a hareket edilmelidir.
14. Arafat meydanında otobüsler birbirlerine yakın park ettirilip uygun bir yerde mekân hakkında bilgilendirme yapılmalı, kısa bir dua ile ziyaret bitirilmelidir.
15. İsteyen ziyaretçilerin Cebel-i Rahme'ye çıkmalarına rehberlik edilmelidir.
16. Ziyareten sonra kabile otobüslere sevk edilmeli, sayım yapıldıktan sonra Nur Dağına hareket edilmelidir.
17. Yolculuk güzergâhında seyir halindeyken Nemire Mescidi, Meş'ar-i Haram, Müzdelife, hakkında bilgiler verilmelidir. Mina'ya varılınca şeytan taşlama yerleri ziyaretçilere gösterilerek şeytan ve şeytan taşlama hakkında bilgiler verilmelidir.
18. Nur Dağına ulaşıldığında otobüsler park ettirilip uygun bir mekânda gerekli bilgilendirme yapılmalı, topluca dua edilerek otobüslere binilip sayım yapıldıktan sonra hareket edilmelidir.
19. Yol güzergâhında Cennetu'l-Mualla,

Mescid-i Cin, Peygamberimizin Doğduğu Ev hakkında bilgi verilmelidir.

20. Şayet varsa bir sonraki günün programı hatırlatılmalıdır.
21. Otobüste unutulmuş el bagajı veya eşya olup olmadığı kontrol edilmelidir.

G) ARAFAT'A ÇIKIŞTA

1. Arafat intikali ile başlayan ve bayramın 3. günü şeytan taşlama ile tamamlanacak süreç hac yolculuğunun en önemli ve zor dönemi olacaktır. Bu açıdan iyi bir hazırlık yapılmalı, en ufak bir aksaklığın yaşanmaması için gerekli tedbirler önceden alınmalıdır.
2. Arafat'a çıkmadan önce Mekke Koordinasyon ve İskân Ekibi rehberliğinde Meşair güzergâhı gezilmeli, din görevlilerinin, otobüsleri kaybolmadan Arafat'a çıkarabilecek seviyede yol güzergâhını tanımaları temin edilmelidir. Kafile başkanları gerekirse kendi imkânlarıyla taksi tutarak görevlilerine güzergâhı tanıtılmalıdır.

3. Kafilenin Arafat'ta kalacağı çadırların hangi mektebe bağlı olduğu önceden öğrenilmelidir.
4. Kafile Başkanları, Arafat intikali ile ilgili yapılacak kafile başkanları toplantısına katılıp toplantıda verilen talimatları din görevlileriyle paylaşmalıdır.
5. Arafat'a çıkarken tereddüdiye sisteminde hangi kafilelerle eşleşilmiş ise o kafile başkanı ve din görevlileri ile irtibata geçilmelidir.
6. Arafat'a çıkmadan önce kafile ile toplantı yapılarak meşair intikalleri hakkında kafile bilgilendirilmelidir.
7. Arafat'a çıkmadan önce temettu haccına niyet edenlerin ihram giymeleri, ihram namazı kılmaları ve hacca niyet etmeleri sağlanmalıdır.
8. Terviye günü hac yolcularının otelden hiçbir yere ayrılmamaları için uyarıda bulunulmalıdır.
9. Arafat'a çıkarken yoklama yapılarak eksik yolcu olup olmadığı tespit edilmelidir.

10. Tereddüdiye sistemine göre birinci turda Arafat'a çıkacak kabilelerin görevlileri kendilerine bildirilmiş olan toplanma merkezinde belirtilen saate riayet ederek hazır bulunmalı ve Arafat garajında otobüsleri teslim alarak yolcuların Arafat' a intikalini sağlamak üzere otele getirmelidirler. İkinci turda Arafat'a çıkacak kabilelerin görevlileri Arafat'a ilk çıkan kabilelerle birlikte çıkmalı, boşalan otobüsleri Mekke'ye getirip kafilesini Arafat'a çıkartmalı, 3. turda Arafat'a çıkacak kabileler de aynı iş ve işlemleri yapmalıdır.
11. Telbiye, tekbir ve tehlil eşliğinde Arafat'a çıkış yapılırken Din Görevlileri yanlış yola girmemek için dikkatle yol güzergâhını takip etmelidir.

H) ARAFAT'TA

1. Kabile Arafat çadırına yerleştirildikten sonra, sabah namazına kadar istirahatleri sağlanmalıdır.
2. Kabile başkanı ve din görevlileri, Mekke Ayniyat ve İlaşe Ekip Başkanlığı ve bölge sorumluları ile irtibata geçerek yolcuların

Arafat ve Mina kumanyalarını teslim almalıdır.

3. Arafat'ta abdest vb. ihtiyaç yerleri sınırlı olduğundan yolcular sabah namazından en az yarım saat önce uyandırılmalıdır.
4. Sabah namazını her kabile cemaatle kendi çadırında kılmalıdır. Namazdan sonra teşrik tekbirleri unutulmamalıdır.
5. Sabah namazı akabinde merkez çadırdan yapılacak programın bitiminden sonra sabah saat 09.00'a kadar kabile istirahat, kahvaltı veya ibadet için serbest bırakılmalıdır.
6. Saat 09.00 – 12.00 arasında merkez çadırdan yapılacak Arafat vaaz ve irşat programı kabile olarak takip edilmelidir.
7. Öğle ve ikindi namazını cem-i takdim ile her kabile kendi çadırında cemaatle kılıp, merkez çadırından yapılan vakfe duasına topluca iştirak etmelidir.
8. Toplu yapılan vakfe duasından sonra hac yolcuları arasında tebrikleşme ve helalleşme yapılmalıdır. Her kabile kendi çadırında vaaz, irşat, hatim duası vs. gibi programlar yapılmalıdır.

9. İkindiden sonra kabile başkanı ve din görevlileri, bölge sorumlularıyla irtibata geçerek kabilelerinin Müzdelife'ye hareket edeceği saati öğrenmeli ve buna göre kabileler, Arafat'tan iniş saatinden önce çıkış turnikesine yaklaştırılmalıdır.
10. Arafat çıkışı sonraya kalan kabilelerin görevlileri tarafından hacılara, Müzdelife'ye iniş için sabırsızca davranmamaları, Arafat'ta makbul zaman diliminin devam ettiği, ibadet ve dua için kaldıkları süreyi iyi değerlendirmeleri gerektiği gibi hususlar hatırlatılmalıdır.
11. Kafiledeki yaşlı, hasta ve malul hacılar ayrılarak belirlenen çadırlardaki görevlilere teslim edilmelidir. Bu hacıların intikalinin, normal Arafat intikalin ardından yapılacağı ve o zamana kadar ihtiyaçlarını gidermede ve beklemede problem yaşamamaları için tedbirli olmaları hatırlatılmalıdır.
12. Arafat dönüşünde yürüyemeyecek durumda olan yolcular için kısıtlı ve sınırlı sayıda araç tahsis edilebildiği için bu konuda görevlilere yardımcı olmak ve uygun bir dille yolcuları ikna etmek gerektiği unutulmamalıdır.

13. Yaşlı, hasta ve malul hacılara şeytan taşlama görevi için vekâlet verme hususunda yardımcı olunmalı, gerekirse vekile vermek üzere Arafat'tan cemerat için taş toplamalarının dinen mahzuru olmadığı anlatılmalıdır.

I) MÜZDELİFE'DE, MİNA'DA ve OTELLERE İNTİKALDE

1. Kafile Arafat'ta kaç numaralı mektepte kalmışsa, Müzdelife'de de aynı numaralı mektepte kalmalıdır.
2. Kafileye akşam ve yatsı namazı, yatsı vakti girdikten sonra cem-i tehir olarak kıldırılmalı, namaz sonunda Müzdelife Vakfesi yapılmalıdır.
3. Müzdelife'den çıkış işlemleri için Suudi Arabistan ve Başkanlığımız yetkililerince verilen talimatlara ve güvenlik tedbirlerine riayet edilmelidir.
4. İyi bir organize yapılarak kafile halinde şeytan taşlama mahalline intikal etmelidir. Geride, arkada kalan yolcuları toparlayan bir ya da birkaç görevli mutlaka bulunmalıdır. "Kafilenin reisi en zayıf olanıdır" düsturu ile hareket edilmeli,

kafilenin hızı yaşlılara göre ayarlanmalı, gerekirse zaman zaman geride kalanlar beklenilmelidir.

5. Cemarata ulaşılmaya, sadece büyük şeytan taşlanıp Mekke'ye otele intikal edilmelidir.
6. Taşlamanın ardından binaya intikal için araç temin edebilmek oldukça zordur. Bu sebeple özellikle Şişe ve Aziziye bölgelerinde kalan kafileler yürüyerek devam edeceklerdir. Ancak yaya olarak devam edemeyecek yolcular varsa bunlar tespit edilerek bir görevli nezaretinde orada bırakılıp araç imkânı araştırılabilir. Oldukça yorucu olan bu aşamada işleri kolaylaştırmak için şeytan taşlama mahallinden binamıza gelen en kestirme yol Arafat öncesi belirlenmelidir.
7. Şeytan taşlama vecibesinin, gece yarısından sonra yapılmasına dikkat edilmelidir.
8. Kafilede Mina'da kalmak isteyen hacılar var ise bunlar için Mina'ya gidip çadırlara yerleşecekleri şekilde tedbir alınmalıdır.
9. Otele ulaşılmaya, hacıların saçlarını kesip ihramdan çıkmaları sağlanmalıdır.

Saçlarını kurbanları kesildikten sonra tıraş etmek isteyen hacıların kurbanları kesildikten sonra tıraş olmalarına imkân verilmelidir.

10. Bayram sabahı otelede hacıların istirahati sağlanmalı, hacılarla bayramlaşma programı yapılmalı, uygun bir zaman seçilerek hacılar ziyaret tavafına götürülmelidir. Haccın sa'yini yapmayanlar için tavaftan sonra sa'y yaptırılmalıdır. Bayramın 1. günü gece saatlerinin ziyaret tavafı için uygun olduğu, 3. günün akşamından sonra Mina'da geceleyenlerin Kâbe'yi dolduracağı göz önünde bulundurulmalıdır.
11. Arafat'tan direkt Mekke'ye gelen hasta, malul ve yaşlıların otele ulaşip ulaşmadığı kontrol edilmeli, bunların da ziyaret tavafı ve sa'y yapmaları sağlanmalıdır.

J) BAYRAMIN İKİNCİ VE ÜÇÜNCÜ GÜNÜ

1. Bayramın ikinci günü ikindiden sonra bölge sorumluları ile görüşülerek şeytan taşlama için uygun saat belirlenmelidir.
2. Uygun olan saatte, Aziziye ve Şişe bölgesinde iskân edilen hacılar

yürüyerek, diğer bölgelerde iskân edilen hacılar ise vasıta ile şeytan taşlamaya götürülmelidir. Hacılara otobüsle intikalin trafik yoğunluğundan dolayı uzun süreceği hatırlatılmalı ve yaklaşıldığında yürüyerek devam etmek gerekebileceği hatırlatılmalıdır.

3. Cemeratta önce küçük, orta ve büyük şeytan olmak üzere şeytan taşlama yaptırılmalıdır.
4. Bayramın 2. günü yapılan işlemler 3. gün de aynen yapılmalıdır.

K) MEKKE'DEN AYRILMADAN ÖNCE

1. Mekke'den ayrılmadan önce topluca veda tavafı yapılmalı, tavafın akabinde dua edilmelidir. Özellikle bu duada haccın kabulü, İslam âlemi ve ülkemizin birlik ve beraberliği konu edilmelidir.
2. Din görevlisi ve bayan irşat görevlisince yolcuların hac menasiklerini eksiksiz olarak tamamlayıp tamamlamadığı, ceza durumuna düşüp düşmediklerini sorgulanmalı, telafisi imkânsız bir hataya fırsat verilmemelidir.
3. Otobüs yolculuğu esnasında hac yolcularına yapılacak konuşma, okunacak

- Kuran-ı Kerim, ilahi, kaside vs. için önceden hazırlık yapılmalıdır.
4. Mekke'den ayrılış günü ve otobüslerin kalkacağı saat ilan edilmelidir.
 5. Bagajların hangi grup sırası ile otel lobisine indirileceği duyurulmalıdır.
 6. Otel lobisinde eşyaların gruplara göre konulacağı yerler tarif edilmelidir.
 7. Eşyalar kesinlikle otel dışına çıkartılmamalıdır.
 8. Hacılara, uçağa yolcu sayısı kadar zemm alınacağı ve 30 kg'dan fazla yükün ücrete tabi olduğu uyarısı yapılmalıdır.
 9. Hacılara, otelde eşya unutmalarını hatırlatılmalıdır.
 10. Otobüs, kabile ve grup numaralarını belirten otobüs tanıtım levhaları önceden otobüslere asılmalıdır. Gruplar, sıra ile acele etmeden, izdihama meydan vermeden bagajlarını yerleştirmelidir. Kafilenin tamamı otobüslere yerleştikten sonra sayım yapılmalıdır.
 11. Yolda mola yerleri tespit edilip şoförler bilgilendirilmelidir.

12. Otobüslerin firma, plaka, şoför bilgileri not alınmalıdır.
13. Mekke'den ayrılıştta tekrar gelme ümidi ile dua yapılmalıdır.
14. Oda anahtarları teslim edilmelidir.

L) MEKKE-MEDİNE İNTİKALİNDE

1. Medine'ye giderken, yapılacak irşat faaliyeti ile yolcunun âdeta kendisinin de hicret etmekte olduğunu düşünmesi, ruhen ve zihnen Asr-ı Saadet'e hicret etmesi, birkaç günlüğüne de olsa, Medine'ye, Allah Resûlüne, Ensar'a misafir olduğunu hissetmesi sağlanmalıdır.
2. İslâm'ın yayılıp yaşandığı iklimde, İslâm tarihini, Hz. Peygamber'in hayatını, sahabeyi yeniden okuma, yerinde anlama ve tanıma imkânı vereceği için Medine ziyaretinin önemi vurgulanmalıdır.
2. Yolculuk esnasında âlemlere rahmet Sevgili Peygamberimize (s.a.s) sevgi duymanın, salâvat getirmenin ve ona ümmet olmanın izzetine, onun mü'minlere duyduğu kuşatıcı rahmetin enginliğine, Mescid-i Nebevî'nin manevi bereketi ve huzurlu ortamına vurgu yapılmalıdır.

3. Medine’de kalınacak süre içerisinde vaktin büyük bölümünün Peygamberimizin Mescidinde geçirilmesi teşvik edilmelidir. Özellikle mescide giriş ve çıkışların yüce dinimizin görgü ve nezaket kurallarına uygun olmasının önemi hatırlatılmalıdır.
4. Medine-i Münevvere’de kalınacak oda numaraları hacılara bildirilmelidir.
5. Medine’deki ilgili bölge sorumlusu ile irtibata geçilerek oda planlarında herhangi bir değişiklik olup olmadığı tespit edilmelidir.
6. Din görevlileri gerektiğinde seyahat esnasında kabile başkanı ile irtibat kurup bilgi vermelidir.
7. Mola yerinde son değerlendirmeler yapılmalıdır.
8. Tahmini Medine’ye varış zamanına göre otele yerleşim, namaz vakti, yemek vakti dikkate alınarak Mescid-i Nebevi’yi ziyaret için saat belirlenmeli, bu planlama otobüslerdeki yolculara duyurulmalıdır.
9. Medine’ye yaklaşırken Kuran-ı Kerim’den Peygamberimizin risalet ve rahmetini konu edinen ayetler aşr-ı şerif olarak

okunmalı, Peygamber Efendimize (sas) bolca salât-ü selam getirilmeli, Medine'ye girişin hayırlı ve bereketli olması için dua edilmelidir.

M) MEDİNE'DE OTELE GİRİŞTE

1. Otele, geliş sırasına göre grupların yerleşmesi sağlanmalıdır. Yerleşimde veya odalarda sorun yaşanması halinde otel sorumlusu ile irtibata geçilerek problem çözülmelidir.
2. Bütün yolcular odalarına yerleşmeden görevliler odalarına çıkmamalıdır.
3. Otel adres kartları yolculara dağıtılmalıdır.
4. Yolculara; otelin yönü, güzergâhı, mescidin avlu kapı numarası gibi bilgilerle otel-mescit yolu tanıtılmalıdır.
5. İlk ziyaretin topluca yapılması önemlidir. Belirlenen ve ilan edilen saatte kabile halinde Mescide hareket edilmelidir. Bayan yolculara bayan irşat görevlisi nezaret etmeli, Mescid-i Nebevi'nin kadınlara ait bölümüne götürmeli ve uygun bir zamanda Ravza ziyaretlerini yaptırmalıdır.
6. Kadınların ziyaretlerinin belirli zamanlarda yapılması ve izdihamdan dolayı ziyaretin uzun süreceği hatırlatılarak bu konuda erkeklere sabırlı olmaları tavsiye edilmelidir.

N) MEDİNE GÜNLERİNDE

1. Görevlilerin oda, telefon numaraları ve nöbet çizelgesi ilan panosuna asılmalıdır.
2. Kafile Başkanı, her gün <http://hacumre.diyaret.gov.tr/> linkinde bulunan Programlar kısmından Kafile Takip Programı üzerinden kafilesi ile alakalı vukuatları, hastalık vb. acil durumları ve kafile ile birlikte yapılan gezi, irşat vb. programlarının da sisteme girişini yapmalıdır. Kafile başkanlarının, mümkün olan en kısa süre içerisinde Fetva ve Irşat Ekibi ile irtibata geçmek sùretiyle kafileleri için hazırlanan irşat programlarını takip ederek, irşat programını hacılara önceden duyurması ve bu programlara tüm hacıların katılımı için azami gayret göstermelidir. Bayan irşat görevlilerimiz de otele yerleştikten sonra en kısa zamanda Bayan irşat sorumlusuyla irtibata geçerek, irşat hizmetleri ve Ravza nöbetleri hakkında bilgi almalıdır.
3. Medine'ye geldikten sonra, ilk gün uygun bir zamanda bilgilendirme ve irşat programı yapılmalıdır.
4. Medine günlerinde uygulanacak program belirlenerek yolculara önceden duyurulmalıdır.
5. Bayanların Ravza ziyaret saatleri ilan panosuna asılmalıdır.
6. Yolculara, günlük olarak ilan panosunu takip etmeleri hatırlatılmalıdır.

7. Mescid-i Nebevi, Ravza-ı Mutahhara, mihraplar, minber, Ravza içindeki sütunlar ve Ashab-ı Suffe ile Selam, Sıddık, Rahmet, Cibril, Baki, Nisa kapıları hakkında hacılara bilgi verilmelidir.
8. Uygun olan bir gün Cennetü'l Bakî, Gamame, Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz. Ali Mescitleri, Medine Tren İstasyonu, tren istasyonundaki Anberiyye Mescidi hacılara ziyaret ettirilmeli ve bilgi verilmelidir.
9. Yolculara hurma ihtiyaçlarını temin hususunda yardımcı olunmalı ancak herhangi bir yolcu veya hurma satıcısıyla ticaret ve menfaat ilişkisine girilmemelidir.
10. Yolcular, Kargo Ekibi hakkında bilgilendirilmeli, kargolarını bu yolla göndermeleri, aksi halde mağduriyet yaşayabilecekleri hatırlatılmalıdır.
11. Yolculara ziyaretini yapamayan olup olmadığı, otel, oda, yemekler vb. ile ilgili problem olup olmadığı sorulmalıdır.
12. Yolcular yemekleri israf etmeme konusunda uyarılmalıdır.
13. İrşat toplantılarında “Hac Yolcuları Eğitim

Programı” esas alınmalı; Peygamberimize (s.a.s) salavat getirmenin önemi, sevgisi, güzel ahlakı ve Medine’de bulunmanın büyük bahtiyarlık olduğu ve Medine’de kılınan bir vakit namazın sevabının bin vakit namaz sevabına eşit olduğu vurgulanmalı, Medine’de takınılması gereken edep ve ahlâk-ı Muhammediyye’yi elde etmenin önemi anlatılmalıdır.

14. Din görevlileri Diyanet Bölge Sorumluluğu ile irtibatlı olarak uygun bir zamanda pasaport kontrolü için mektebe gitmeli; ayrıca Türkiye’ ye dönüşe birkaç gün kala havayolları bürosuna gidilerek bilet kontrolü ve teyidi yapılmalıdır.

O) MEDİNE ZİYARET YERLERİNDE

1. Medine ziyaret yerleri ve gezi programı önceden ilan panosuna asılmalıdır.
2. Sabaha programlanmış ziyaretlerde erken hareket edileceğinden Ayniyat ve İaşe Ekibi ya da otel idaresi ile görüşülüp, kahvaltının erken saatte verilmesi sağlanmalıdır.
3. Otobüsler otele geldiğinde grup numaraları, yolcular otobüslere binmeden asılmalıdır.

4. Otobüslere yerleştikten sonra sayım yapılmalıdır.
5. Gezi esnasında kaybolma, kafiye kaybetme durumunda telaşa kapılmadan din görevlisi, kafiye başkanı veya kimlik kartlarının arkasındaki telefon numarasından yetkililerin aranmasının mümkün olduğu ya da herhangi bir Türk kafilesine katılarak gezi programına devam edilebileceği yolculara anlatılmalıdır.
6. Otobüslerin firma, plaka, şoför bilgileri not alınmalıdır.
7. Yoklama yapılarak gelmeyenler tespit edilmeli ve mümkün mertebe herkesin katılımı sağlanmaya çalışılmalıdır. Gelmeyenlerin katılmama sebebi araştırılmalıdır.
8. Ziyarete genellikle Uhud Dağından başlanmaktadır. Uhud'a ulaşıldığında araçlar uygun yerde park ettirilip kafilenin toplanması sağlanmalıdır. Uhud savaşına ilişkin gerekli açıklamalar yapılmalı, Uhud Savaşının İslam tarihinde bir dönüm noktası, ashab için büyük bir sınav ve ders olduğu, bu savaştan günümüze taşınacak büyük ibretler bulunduğu anlatılmalı, şehitler ziyaret edilerek dua edilmelidir.

9. Ziyaret sonrası otobüste yoklama yapıldıktan sonra hareket edilmelidir.
10. Buradan Mescid-i Kibleteyn'e hareket edilmelidir. Mescid-i Kibleteyn'e ulaşıldığında gerekli bilgilendirme yapılmalı ve kerahet vakti değil ise yolculara iki rekât tahiyyetü'l-mescid namazı kılmaları tavsiye edilmelidir.
11. Erkeklerin ve kadınların mescide giriş kapıları ayrı ayrı olduğundan namaz sonrası çıkış kapısında görevlilerce otobüslere yönlendirme yapılmalıdır.
12. Otobüste yoklama yapıldıktan sonra Yedi Mescidler'e hareket edilmelidir.
13. Yedi Mescidler'e ulaşıldığında araçlar park ettirilip kafile uygun yerde toplanmalıdır. Burası Hendek savaşının vuku bulduğu yer olduğundan Hendek Savaşı hakkında bilgilendirme yapılmalı ve yolculara burada bulunan mescitte tahiyyetü'l-mescid namazı kılmaları tavsiye edilmelidir.
14. Yapılan bilgilendirmeden sonra buluşma saati tayin edilip yolculara belirtilen saatte otobüste hazır olmaları hatırlatılmalıdır.
15. Buradan Kuba Mescidine hareket edilmelidir. Kuba Mescidine ulaşıldığında

park alanında otobüsten inilip uygun yerde mescitle ilgili bilgi verilmelidir. Kerahet vakti değil ise yolculara mescitte tahiyetü'l-mescid namazı kılmaları tavsiye edilmelidir.

16. Mescid-i Kuba'yı ziyaretten sonra buluşma saati tayin edilip belirtilen saatte otobüste hazır olmaları hatırlatılmalıdır.
17. Ziyaret sonrası otobüste yoklama yapıldıktan sonra hareket edilmelidir.
18. Güzergâh üzerinde bulunan Cuma Mescidi hakkında bilgi verilmelidir.
19. Otele ulaşıldığında otobüste eşya unutulmaması hatırlatılmalı ve kontrol edilmelidir.

P) MEDİNE'DEN AYRILMADAN ÖNCE

1. Medine'den ayrılmadan önce son kez kafile halinde toplu halde Ravza ziyareti yapılacağı duyurulmalıdır.
2. Yapılacak bu ziyaretin akabinde, okunan hatimler, Yasinler ve çekilen tesbihatlar için dua yapılacağı duyurulmalıdır.

3. Bagajların hangi grup sırası ile otel lobisine indirileceği duyurulmalıdır.
4. Lobide eşyaların gruplara göre konulacağı yerler tarif edilmelidir.
5. Otobüslere yerleşme sırası duyurulmalıdır.
6. Oda anahtarları teslim edilmelidir.

R) MEDİNE'DEN MEKKE'YE YOLCULUK (İlk önce Medine'ye Gelenler İçin)

1. Hac yolcularına ihram kıyafetlerini nasıl giyecekleri tarif edilmelidir.
2. Zulhuleyfe'de kerahet vakti değil ise iki rekât ihram namazı kılmaları tavsiye edilerek yolcuların ihrama ve umreye niyet etmeleri sağlanmalıdır.
3. Medine-Mekke yolculuğu esnasında ihramın anlamı açıklanmalı, ihram yasakları anlatılmalı ve hacca ilişkin bilgiler verilmelidir.
4. Yolculuk boyunca telbiye, tekbir, tehlil ve salavat tekrar ettirilmelidir.
5. Harem bölgesine girerken Harem

bölgesine girişte okunacak dua okunmalıdır. Mekke'ye giderken Hz. Peygamber'in hayatı ve genel olarak Mekke ziyaretinin önemi vurgulanmalıdır.

6. Mekke'ye yaklaşırken Kur'an-ı Kerim'den Peygamberimizin (sas) risalet ve rahmetini konu edinen ayetler aşr-ı şerif olarak okunmalı ve Peygamber Efendimize (sas) bolca salât-ü selam okunmalı, Mekke'ye girişin hayırlı ve bereketli olması için dua edilmelidir.

S) OTELDEN AYRILIŞ, HAVALİMANI- NA İNTİKAL VE TÜRKİYE'YE HARE- KET ÖNCESİ

1. Gidiş kartları doldurulmalı, pasaportların arasına yerleştirilmelidir. Bagaj etiketleri iç hat bağlantıları da dikkate alınarak valizlere yerleştirilmelidir.
2. Bagaj ağırlığının 30 kg'ı aşması durumunda fazlasının ücrete tabi olduğu yolculara hatırlatılmalıdır.
3. Otelden ayrılış, bagajların lobiye indiriliş zamanı, bagajların lobide gruplara göre yerleri önceden duyurulmalıdır.
4. Yolculara otelde eşya unutmamaları konusunda uyarı yapılmalıdır.

5. Otobüs numaralarını belirten “otobüs tanıtım levhaları” yolcular binmeden önce otobüslere asılmalıdır.
6. Gruplar sıra ile acele etmeden, izdihama meydan vermeden bagajlarını yerleştirmelidir.
7. Kafilenin tamamı otobüslere yerleştikten sonra sayım yapılmalıdır.
8. Otobüslerin firma, plaka, şoför isimleri mutlaka not alınmalıdır.
9. Mekke veya Medine’den ayrılırken yeniden gelme arzusu ile dua edilmelidir.

Ş) HAVALİMANINDA

1. Havalimanı ekibi ile temasa geçilmelidir.
2. Otobüste eşya unutulmaması hatırlatılmalıdır.
3. Bagajların sükûnetle indirilmesi sağlanmalıdır.
4. Otobüsler ayrılmadan son kez görevliler tarafından kontrol edilmeli, unutilan eşya olup olmadığına bakılmalıdır.
5. Hacılara eşya taşıyıcı araba temininde yönlendirme yapılmalıdır.

6. Biletlerin check-in işlemleri yaptırılmalıdır.
7. Bagajların uçağa verilmesi sağlanmalıdır.
8. Pasaport ve uçak biletleri en son dağıtılmalıdır.
9. Pasaportunu ve biletini alan hacılar zaman kaybetmeden çıkış salonuna sevk edilmelidir.

T) DÖNÜŞ YOLUNDA UÇAKTA

1. Uçağa binişlerde yaşlı ve hastalara öncelik verilmesine dair uyarı yapılmalıdır.
2. Yolcuların uçağa yerleştirilmesinde kabin ekibine yardımcı olunmalıdır.
3. Uçak kalkınca sefer duası okunmalıdır.
4. Yolculuk esnasında kısa ve özlü bir konuşma ile hacılarla helalleşilmelidir.
5. Helalleşmeden sonra kabile başkanı ve tüm görevliler hacılarla tek tek vedalaşmalıdır.

U) TÜRKİYE' YE ULAŞTIKTAN SONRA HAVALİMANINDA

1. Uçaktan yolcuların inmelerine nezaret edilmelidir.
2. Bagajı gelmeyen hacılar varsa ilgili birime müracaat edilerek gerekli işlemlerin yapılmasına yardımcı olunmalıdır.
3. Esenlik ve huzur içerisinde ülkemize dönüldüğü için Yüce Allah'a hamd edilmeli, mümkün ise iki rekât namaz kılınmalıdır.
4. Hac ibadetini yapan mü'min kardeşlerimiz unutulmamalı, iletişim adresleri alınmalı, ileriki zamanlarda bir menfaat beklentisi içerisinde olmadan hatırları sorulmalı, ibadet hayatlarının istikamet üzere devam etmesi için teşvik edici nasihatler yapılmalıdır.

